

EESTI KEELE KAITSE PLAAN

12.09.2021

Seletuskiri

Käesolev Tallinna eesti keele plaan on juhitud selleks, et viia tõhusalt ellu eesti keele arengukava 2021-2035 sätestatud põhimõtted ning tagada eesti keele kaitse Tallinnas. Kahetsusväärset just Eesti Vabariigi pealinnas Tallinnas on praktikas linna juhtimise tasemel töötatud vastu nii varjatult kui avalikult eesti keele kaitsele, eesti keele kui riigikeele staatuse tugevdamisele ja eesti keeleruumi arengule. See tegevus ei ole kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduse ega valdkondliku poliitikaga ja peab seetõttu muutuma.

Vastavalt põhiseadusele on eesti keel Eesti riigikeel. Riigikeele eesmärkideks on tagada riigi keeleline identiteet ja kodanikkonna ühtsus, riigi efektiivne ja jätkusuutlik funktsioneerimine keele kõrge kvaliteedi abil ning säilitada riigikeel rahvusvahelises suhtlemises. Riigikeelel on sümbolne (seostab riigi identiteedi keelega) ja rakenduslik funktsioon, määratledes keele kasutuse erinevates valdkondades.

Riik mõjutab keelt neljal viisil: omaenda keelekasutuse kaudu, milleks on ametnikkonna, poliitikute ja õigusaktide ning muude dokumentide keel; õiguslike vahendite abil; halduskorralduslike meetmete abil, nt hariduse või avaliku meedia keelelise aspekti korraldus; mainekujunduslike meetmete abil.

Riigikeel määrab keele staatuse ning osaliselt ka keelekorpuse. Seega ei määratle mõiste otseselt vastava keele kvaliteeti. Küll aga annab see õigusliku aluse kirjakeele normi nõudmiseks riigi- ja omavalitsusametnikelt ning nende allasutuste ja avalik-õiguslike asutuste ja riigi ettevõtete, sihtasutuste ja fondide töötajatelt ning rakendada sanktsioone selle tagamiseks. Vastav nõue puudutab ka virtuaalset valdkonda, nt internetilehekülgi.

Selle alusel võib nõuda, et riigi esindajad kasutaksid alati kvaliteetset riigikeelt ning koostaksid arusaadavaid tekste.

Esitatud Tallinna eesti keele plaan seab eesmärgiks parandada praegust olukorda pealinnas. Tänapäevane olukord on ebanormaalne: see **rikub inimõigusi** (segregatsioon, võrdsete võimaluste eiramine jm); on **majanduslikult kahjulik** ning **kahjustab Eesti riigi julgeolekut**, kujundades venekeelse meedia mõju kaudu Venemaale lojaalseid ning Eesti riiki mitteusaldavaid lõimumata ja eesti keele (piisava) oskuseta elanikke.

Eestikeelse hariduse andmises on jätkuvalt mitmeid puudusi. Üheks valukohaks on kohtade puudus eesti õppekeelega lasteaedades, sest ka muukeelsete laste emad soovivad oma lapsi just eesti õppekeelega lasteaeda panna, aga sellest hoolimata ei soovi Tallinna linn lasteaedade eestikeelseks muuta. Formaalselt toimub igal pool eesti keele õpe, samas puudub sisuline järelevalve tehtava õppe tulemuslikkuse kohta.

Tallinna õpilastele kvaliteetse ja konkurentsivõimelise hariduse tagamiseks peab Tallinna linn üldhariduskoolide võrgustiku ümber korraldama, lähtudes nõudest minna vene õppekeele

koolides üle eestikeelsele haridusele ning kõrvaldada hariduslik segregatsioon. Praegu õpib segregatiivses vene koolisüsteemis Tallinnas kaks viiendikku põhikoolide õpilastest. Eriti kriitiline on olukord Lasnamäel, kus sellised õpilased moodustavad rohkem kui kaks kolmandikku koguarvust, *luues sellega demograafilised ja sotsiaalsed tingimused getostumiseks.*

Vastavaid probleeme on käsitletud ka mitmetes eri dokumentides ja uuringutes. Eesti inimarengu aruanne 2016/2017 ütleb selgesõnaliselt, et Eesti ühiskonda iseloomustab lai rahvus- ja keelepõhine lõhe, mis on eriti märgatav Tallinnas. Märkimisväärsed etnilised erinevused ei esine ainult Eestis elavate inimeste väärtuste ja identiteedi, vaid ka nende õpiedu, haridustaseme, ameti, töökoha, sissetuleku ja elukoha lõikes. Sama kinnitas ka 2021. aasta kevade integratsiooni monitooringu raport.

Eestlaste ja eestivenelaste segregatsioon, ühise meedia- ja aruteluvälja puudumine peitub ennekõike erikeelses ja -meelses hariduskorralduses. Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse kohaselt korraldavad omavalitsused enda omanduses olevate koolieelsete lasteasutuste, põhikoolide, gümnaasiumide ja huvikoolide tegevust, mistõttu on just Tallinna linna ülesanne otsida lahendusi, kuidas tagada eesti keele areng ja kaitse enda hallatavas haridusvõrgus.

Vastutus haridusvõrgu ja eesti keele rolli eest hariduses tähendab, et Tallinn peab välja töötama põhjaliku tegevus- ja rakenduskava haridustöötajate eesti keele oskuse tagamiseks. Keeleamet on ainuüksi 2021. aastal tuvastanud keeleseaduse rikkumisi 25 erinevas Tallinna haridusasutuses. Seejuures on tehtud töötajatele ettekirjutusi enam kui poolesajal korral ning tehtud ettekirjutuste tähtaegu on pikendatud ligi 170 korral. Kui koolide ja lasteaedade juhid ja töötajad ei valda nõutud tasemel eesti keelt, kandub see edasi lastele, mis omakorda taastoodab segregatsiooni Eesti ühiskonnas.

Ka Eesti Vabariigi eesti keele arengukava määratleb strateegilise eesmärgina eesti keele kui riigikeele kaitset, arendamist ja tugevdamist ning segregatsiooni kõrvaldamist:

- 1) Eesti keele staatus riigikeelena on tagatud põhiseaduse, keeleseaduse ning muude keeleoskust ja keelekasutust reguleerivate õigusaktidega. Eesti keele kasutamine riigivalitsemises ja asjaajamises, hariduses ja ettevõtluses, avalikus teabes, teeninduses ning muudes olulistest valdkondades kindlustab eestikeelse ühiskonna kestlikkuse. Tagatud on nii üksikisikute kui ka kollektiivsed keeleõigused ja keelealaste õigusaktide järelevalve.
- 2) Eesti elanikud peavad eesti keelt tähtsaks ja kasulikuks, eesti keele maine on kõrge nii eestlaste kui ka teiste rahvuste hulgas. Eesti keel on eesti rahvuse jätkusuutliku arengu aluseid ning ühtse väärtusruumi, ühtekuuluvustunde ja ühiskonna sidususe looja. Eesti keelt väärtustatakse kui eesti kultuuri keset ja kultuuriloome keelt, seda eelistatakse ka mitteformaalses suhtluses, sh virtuaalmaailmas. Eesti keele oskus annab paremaid võimalused eneseteostuseks.

Arengukava sedastab, et eesti keel on osa Eesti riigi ja elanike identiteedist, mistõttu on vaja tagada eesti keele staatus ja kõrge maine. Tugeva identiteediga kodanik usub oma võimesse mõjutada arenguid Eesti riigis. Eesti keele oskus parandab elanike toimetulekut, võimaldab olla teadlik oma õigustest, suurendab osalust kodanikuühiskonnas, tõstab aktiivsust ja konkurentsivõimet tööturul ning toetab õpingute jätkamist järgmistel haridustasemetel.

Kvaliteetsete keeleõppevõimaluste kättesaadavus kogu Eestis loob elanikele võrdsemad võimalused hõives ja ühiskonnaelus osalemiseks. Eesti keele arengukava mõjutab teadus- ja arendustegevust, toetades mh keeleteaduse ja -tehnoloogia arengut. Eesti keele taristuga tagatakse ühiskonnaterviklikkus ja ühiskonnaliikmete võimalus osaleda ühiskonnaelus ning luuakse kõiki ühiskonnaliikmeid hõlmav avalik ruum. Keeletaristu ja keeletehnoloogia ning ka selge keele arendamine mõjutab elanike, sh keeleliste erivajadustega inimeste toimetulekut ja ühiskonnaelus osalemist nende suhtlemisvõimaluste ja eneseväljenduse kvaliteedi tõstmise kaudu. Eesti keele oskus mõjutab rahvusvähemuste poliitilist ja ühiskondlikku aktiivsust, soodustab nende lõimumist, tugevdab konkurentsivõimet ühiskonnas ja tööturul ning aitab hoida nende keelelist ja kultuurilist omapära. Võrdseid võimalusi edendav keeleõpe vähendab soolist ebavõrdsust hariduses ja tööturul, tagades kõigile elanikele eneseteostuseks vajaliku keelepädevuse. Keeleõppe võimalusi kasutades säilib Eestist väljaspool elavatel eesti päritolu inimestel võimalus suhelda kodumaal elavate inimestega ja pöörduda tagasi kodumaale.

Eesti keele arengukavas rõhutatakse, et keelepoliitikal on roll riigi julgeoleku (eelkõige ühise kultuuri- ja väärtusruumi) ja toimivate välissuhete hoidmisel ja arendamisel, muu hulgas suureneva rände ja rahvusvahelistumise kontekstis. Eesti keel on Eesti riigikeel ning asjaajamiskeel mh julgeoleku, infoturbe, küberturbe, päästesüsteemi, ohutusjärelvalve vallas. Eesti keele arengukava täidab „Eesti 2035“ julgeoleku ja turvalisuse valdkonna arenguvajadusi, aidates tagada tugeva kultuuriruumi ja suhtlemist toetava avaliku ruumi ning soodustades mh eesti keelest erinevate ema- ja kodukeeltega elanike osalust ja kaasamist.

Arengukava annab kätte konkreetseid tegevussuunad, mille järgi saavutatakse riigi poliitilise taotlusena neid eesmärke muuhulgas järgnevalt:

1.1. Seaduste ja mainekujundusega tagatakse eesti keele toimimine, elujõud ja staatus kõigis ühiskonnaelu valdkondades: avalikus suhtluses, hariduses ja teaduses, elukestvas õppes, huvitegevuses, meedias, poliitikas, ettevõtluses, majanduses, kultuuri- ja loometegevuses, avalikus ruumis, teeninduses, arstiabis ning igapäevaelus.

1.2. väärtustatakse eestikeelse kirjanduse lugemist, eestikeelsete tekstide loomist ja mõistmist kõigil haridusastmel ning kõigis e-keskkondades ja rakendustes.

1.3. Väärtustatakse eesti keele õppimist ja kasutamist eesti keelest erineva ema- või kodukeelega kõnelejate hulgas, et tagada kõigi inimeste osalemine ühiskonnaelus, tööturul ja haridussüsteemis.

1.5. Seaduste ja mainekujunduse ning järelevalvega tagatakse, et Eesti avalik ruum (nii visuaalne kui ka audiitiivne) oleks ülekaalukalt eestikeelne ja võõrkeelne teave ei valitseks eestikeelse üle.

1.6. Tõhustatakse riiklikku järelevalvet eesti keele õppe ja eesti õppekeele nõuete täitmise üle koolides ja lasteaedades, õppeasutusi ja õpetajaid toetatakse ja nõustatakse eesti õppekeele nõuete täitmisel.

Lisaks peab arengukava tähtsaks, et toetataks eestikeelse hariduse arendamise plaani väljatöötamist ja elluviimist, alustades alusharidusest, mis annab piisava keeleoskuse, et jätkata õpinguid eesti keeles järgmistel haridustasemetel ja elukestvas õppes.

Arengukava eesmärkide elluviimiseks omavalitsuse tasandil on koostatud Tallinna eesti keele kaitse plaan. Plaan näeb ette nii sisulised kui organisatsioonilised ümberkorraldused, et nende muudatuste kaudu tagada tõhusam eesti keele kui riigikeele kaitse ning luua muukeelsete perede lastele võrdsed võimalused parema keeleõppe ja tõhusa lõimumise kaudu edaspidises elus.